

Leenan Linnainmaan puhe 10.4. – Miten luomme yhdessä kilpailukyvyn?

Haluaisin tuoda tällä puheenvuorollani keskusteluun näkökulman yhtä lailla ulkoa ja sisältä. AMKE:n puheenjohtajana katson koulutusjärjestelmän kehittymistä mielenkiinnolla ja arkityössäni Kauppakamarin varatoimitusjohtajana näen elinkeinoelämän tarpeet erityisesti lähes jokapäiväisenä puheena osaavan työvoiman tarpeesta.

Aluksi haluaisinkin kysyä Teiltä, kuinka usein työssänne te pohditte koulutuksen arvoluonnetta. Meille kaikille varmastikin koulutus on arvo sinänsä; itseisarvo ja tärkeä sellainen. Mutta asian voi nähdä toisinkin.

Kuinka usein päätöksiä tehdessänne ja pohtiessanne mietitte, ei vain koulutuksen oman arvon nostamista, vaan myös sen tuottaman välinearvon nostamista. Toivoisin, että miettisitte. Koulutus tai tutkinnot eivät ole arvoja vain itsestään, vaan myös ja tässä iltapäivän teemassa ennen kaikkea välinearvoja. Arvoa, jonka lopullinen tulos mitataan yritysten taseessa, henkilöstön hyvinvoinnissa tai Suomen bruttokansantuotteessa. Välinearvoa koulutuksella on siis sekä sivistyksen että Suomen kansantalouden nostamisessa.

Haluan tänään tuoda keskusteluun näkemyksen koulutuksen välinearvosta suhteessa elinkeinoelämään. Tämä voi tuntua kovalta näkökulmalta. Mutta asian voi nähdä toisinkin. Koulutuksen välinearvona on tuottaa kasvua, niin on hyvä samalla muistaa, ettei kasvukaan ole lopulta itseisarvo. Talouden kasvu, elinkeinoelämän tuottama tulos on yhteiskunnan kannalta välinearvo, joka tuo ja luo ihmisen hyvän elämän edellytyksiä. Luo hyvinvointia Suomeen.

Konkreettisenä esimerkkinä tästä arvoketjusta on suomalainen hyvinvointiyhteiskunta ja sen säilyttäminen. Nykyodotuksiin perustuva hyvinvointiyhteiskunta säilyy vain, mikäli voimme nostaa työllisyysastetta nopeasti 75 prosenttiin ja pidemmällä aikavälillä 80 prosenttiin. Tämä ei ole mahdollista ilman väestön koulutustason nostoa ja erityisesti sitä, että jokaisella suomalaisella on vähintään toisen asteen ammatillinen koulutus.

Asia on siis vakava paitsi yksilön myös yhteiskunnan kannalta. Koulutusasteella on suora yhteys työllisyysasteeseen; mitä korkeampi koulutus, sitä korkeampi työllisyysaste. Meillä on hyvin merkittävä tehtävä tässä projektissa, kun ottaa huomioon, että perusasteen varassa olevien työllisyysaste on vain runsaat 40 prosenttia. Toisen asteen koulutuksen suorittaneilla se lähentelee 70 prosenttia ja korkea-asteen suorittaneilla on yli 80 prosenttia. Alle puolet suomalaisista käy töissä ja 15–64-vuotiaistakin vain 70 prosenttia. Vanheneva väestömme ei pysty pitämään yllä nykyistä hyvinvointiyhteiskuntaa, ellei työllisyysaste nouse. Tilannetta pahentaa syntyvyyden lasku, johon valtiovarainministeriökin on nyt havahtunut. Nyt on sellainen vaihe, jossa yhteiskunta voisi olla aiempaa auliimpi huomioimaan meidät, kunhan meillä on annettavaa ja olemme aktiivisia.

Moni saattoi huomata pääministerin sunnuntaisen kyselytunnin annin. Siinä pääministeri Juha Sipilä lupasi laajentaa koulutuksia, jotka hyväksytään aktiivimallissa. Hän väläytti muun muassa liittojen järjestämien koulutusten ja omaehtoisen koulutuksen hyväksymistä aktiivisuuden osoitukseksi. Jatkossa voisi myös netin välityksellä opiskella niin, että aktiivimallin vaatimukset täyttyvät. Pääministerin mukaan koulutuskriteerejä voidaan laajentaa asetusta muuttamalla. Pääministeri korosti hallituksen käyttävän nyt taloudelliset resurssit kehysriihessä ennen kaikkea työllisyyden hyväksi lisäämällä muunto- ja täydennyskoulutusta.

Kun tällaista viestiä tulee, meidän on kuunneltava sitä herkällä korvalla. Jos haluamme olla mukana pelissä, koulutusta on oltava myös tarjolla. Koulutuksen järjestäjien on oltava hereillä siinä, millaista koulutusta yksilöt ja yritykset tarvitsevat. Jos me emme koulututa, joku muu kouluttaa, jos rahoitusta on saatavilla.

Hyvät kuulijat,

Maailma, Suomi tai edes ammatillinen koulutus ei ole koskaan valmis. Me elämme keskellä muutoksia, joiden suunnat ja voimakkuudet voivat muuttua nopeastikin. Elämämme nyt nopeaa kasvun aikaa ja digitaalisen murroksen kanssa. Taantumana sijaan ongelmaksi on noussut pula osaavasta työvoimasta. Hallitus on asettanut tavoitteekseen miljoonan suomalaisen uudelleen kouluttamisen. Vaikka julkisuudessa puhuttaisiin mitä, yritysten tarpeet eivät ratkea pelkällä korkeakoulutuksella. Yritykset ja työpaikat tarvitsevat myös ammattiosajia. Ammatillisella koulutuksen tärkeä tehtävä on mahdollistaa työvoiman kysynnän ja tarjonnan kohtaaminen.

Tästä syystä AMKEN hallitus on lähettänyt terveisensä kehysriiheen. Me olemme ilmoittaneet, että ammatillinen koulutus vastaa mieluusti puolesta tuosta mainitusta miljoonan suomalaisen kouluttamisesta. Tämä voisi tarkoittaa kohdennettua rahoitusta tutkinnon osien, tai jopa sitä pienempien kokonaisuuksien suorittamiseen.

Nopeassa muutoksessa ammatilliselta koulutukselta vaaditaan aiempaan herkempää kykyä reagoida työelämän tarpeisiin. Paljon puhuttu asiakaslähtöisyys edellyttää joustamista asiakkaiden tarpeiden mukaan. Toimenpiteiden on oltava oikea-aikaisia.

Uusi lainsäädäntö on tuonut monia työkaluja nykyistä nopeampaan ja joustavampaan toimintaan koulutuksen järjestäjälle. Näitä mahdollisuuksia on osattava käyttää hyväksi. Minun kysymykseni on tänään, olemmeko tarpeeksi hyvin ja monipuolisesti osanneet viestiä elinkeinoelämämme ja yrityksille näistä muutoksista. Löytyykö Teidän nettisivuiltanne helposti tarjonta, jotta sekä osaavaa työvoimaa tarvitseva yritys että yksilö pystyy sen löytämään. Vastataanko yhden luukun periaatteella, kun pk-yrittäjä kysyy kumppania. Vastataanko koulutustarpeisiin heti vai vasta seuraavan lukuvuoden alkaessa. Ammatillisen koulutuksen järjestäjien on nyt vastattava nopeasti ja asiakaslähtöisesti koulutustarpeeseen tai työn tekee joku muu puolestamme.

Hyvä kuulijat,

Toisena näkökulmanaan AMKE esitti budjettiriiheen, että ammatillinen koulutus on otettava mukaan tuotekehitys- ja innovaatiotyöhön, tki-toimintaan. Tälle löytyy perusteensa. AMKEN jäsenet kouluttavat ison osan suomalaisista yrittäjistä. Meiltä valmistuneet ovat avainasemassa, kun pohditaan innovaatioita ja työelämän kehittämistä. Silti ammatillinen koulutus ei kelpaa innovaatorahoituksen kumppaniksi.

Suomalainen yrityselämä rakentuu paljon pk-yritysten varaan. Pk-yritysten osalta meillä on ongelmana se, ettei yritysten kasvuhakuisuutta ole tai sitä ei tueta. Juuri ammatillinen koulutus voisi olla luonteva kumppani pk-yritysten kehityshakuisuudelle oli sitten kyse vaikkapa sotesta, liikenteestä tai palvelusektorista. Ammatillisen koulutuksen rooli innovaatorahoituksen kentässä on myös aluepoliittinen kysymys. Kaikkialla ei ole yliopistoja. Jotta kaikkialla maassa on mahdollisuus yritysten kasvaa ja kehittyä, yritykset tarvitsevat kumppaneikseen palasenvirallista koulutusjärjestelmää.

Tiedostamme, että innovaatorahoituksen piiriin pääseminen ei ole helppo rasti. Mutta AMKE ei ole aiemminkaan ottanut tehtäväkseen helppoja asioita. Tämä vaikuttamistyö on vasta alussa. Kutsumme mukaan kumppaneita ja jatkamme tätä ensi vuoden eduskuntavaaleissa sekä hallitusohjelmaneuvoittelussa.

Hyvät kuulijat

Ja sitten vähän sisältä päin katsottuna. Edellä mainituista syistä meidän on kiinnitettävä huomiota ammatillisen koulutuksen vetovoimaan. Viime vuosikymmenellä vetovoima parani, mutta viimeisten viiden vuoden aikana suunta on ollut alaspäin. Kiinnostus ammatillista koulutusta kohtaan on valitettavasti vähentynyt nuorten parissa.

Onneksi olemme pysyneet merkityksellisinä aikuisille, joten opiskelijamäärät kokonaisuudessaan eivät ole romahtaneet vaan kasvaneet. Nuorten kiinnostus on kuitenkin tärkeää, jotta eri ammatteihin saadaan hyviä ja motivoituneita työntekijöitä tulevaisuudessakin.

Vetovoiman heikentyminen on ongelma yrityksille, jotka tarvitsevat ammattiosaajia. Se on ongelma koulutuksen järjestäjille, jotka tarvitsevat opiskelijoita. Vetovoiman heikentyminen on ongelma myös väärän valinnan tekeville ihmisille, jos he päätyvät koulutukseen, joka ei vastaa heidän tarpeitaan.

Nyt meillä on näyttöä yhteistyöstä: me eli AMKE ja 52 koulutuksen järjestäjää aloitimme yhdessä Väylät auki -kampanjan vetovoiman lisäämiseksi. Kampanja ja asia on saanut hyvän alun. Mutta työ on vasta alussa. Vetovoimatyö on pitkäjänteistä ja vaatii eri osapuolten yhteistyötä. Mukaan tarvitaan ehdottomasti myös elinkeinoelämä, josta tarvitsemme vahvaa viestiä ammattiosaamisen tärkeydestä nuorille ja heidän vanhemmilleen sekä peruskouluihin. Vetovoimatyö ei ole kuitenkaan vain meidän asiamme, vaan se on koko yhteiskunnan yhteinen asia. Siihen tarvitaan yhteistä tekemistä, kumppanuutta, kuten tämän päivän teema kuuluu. AMKEpäiviin osallistuu monia Teistä, joita kutsumme tähän työhön kanssamme.

Hyvät kuulijat, haluaisin tuoda Teille vielä yhden näkökulman kilpailukykyyn ja kumppanuuteen,

Työssäni Kauppakamarissa julkaisimme juuri tutkimuksen yritysten johtoryhmätyöskentelystä. Selvityksen otsikko oli: *Huipulla tuulee*. Selvitimme pörssilistatuiden yritysten johtoryhmien vaihtuvuutta, hallituksen jäsenten kiertoa sekä johtoryhmätyöskentelyä. Olemme selvittäneet myös suomalaisten pk-yritysten hallitustyötä PK-hallitusbarometrissä. Ensi silmäyksellä voi tuntua, että pörssiyritysten tai pk-yritysten maailma on kaukana AMKEN jäsenten arjesta. Varmasti eroja onkin, mutta yhtäläisyyksiäkin löytyy.

Selvityksessä kävi ilmi, että johtaminen muutoksen keskellä on raskasta; se on yhtäläistä niin yrityksille kuin koulutuksen järjestäjille. Pörssiyrityksissä johdon vaihtuvuus on suurta. Koulutuksen järjestäjillä vaihtuvuus on vähäisempää, mutta johtoryhmien ja hallitusten vastuu ja tehtävä muutoksen keskellä on sielläkin iso. Pk-yritysten osalta olemme saaneet selville, että toimitusjohtajat ja hallituksen jäsenet kantavat huolta tulevaisuudesta. Ongelmana on ensinnäkin hallituksen jäsenistön vähäinen vaihtuvuus. Vain 16 prosenttia barometrin vastaajista piti hallituksen jäsenistön vaihtuvuutta riittävänä.

Hallituksissa näyttää olevan selkeä tarve lisätä vaihtuvuutta, sillä alle kolmannes vastanneista yritysjohtajista piti hallituksen osaamista riittävänä yrityksen tulevien haasteiden kannalta, esimerkiksi kasvutavoitteiden, kansainvälistymisen ja teknologisen murroksen näkökulmasta.

Vaihtuvuuden lisäämisen tarvetta korostaa vielä se, että vain runsas kolmannes yritysjohtajista oli sitä mieltä, että kaikki hallituksen jäsenet panostavat ja osallistuvat riittävästi hallitustyöhön. Hallituksissa siis näyttää olevan vapaamatkustajia.

Rohkenen epäillä, että nämä hallitustyön haasteet eivät ole aivan vieraita AMKEN jäsenille. Yrityksille suosittelen hallitustyön parantamisen keinoksi hallitustyön arviointia, jossa selvitetään hallituksen työskentelyä mutta myös hallituskokoonpanoon tarvittavaa osaamista ja siten edistetään uusiutumista. Kannustan kehittämään hallitustyötä. Se ei aina ole helppoa ja vaatii aina aitoa halua tehdä asioita paremmin. Puheenjohtajan rooli on tässä ratkaiseva.

AMKEpäiville osallistuu myös useita koulutuksen järjestäjien hallitusten jäseniä. Ajattelisin, että sekä toimivan johdon, että Teidän olisi tärkeää yhdessä miettiä sitä, millaisia tavoitteita, päämääriä hallitustyöskentelyllä on. Ja miten jokaisen hallituksen jäsenen kyvyt, verkostot sekä osaaminen parhaiten palvelisi alueen, sen elinkeinoelämän ja suomalaisen kasvun edistämistä.

Hyvät kuulijat,

Puheeni otsikko oli, että miten luomme yhdessä kilpailukyvyn. Näen siis, että kaikilla tässä salissa istuvilla on siinä oma tehtävänsä. Ja vastuunsa. Se vaatii kuitenkin tietoisia tekoja ja ahkeruutta. Sekä päivien teeman mukaisesti kumppanuutta. Tekoihin kilpailukyvyn puolesta minä teidät siis kutsun.